

MEDEDELINGENBLAD
van de
NEDERLANDSE WERKGEMEENSCHAP
voor
INDIVIDUALPSYCHOLOGIE

17e JAARGANG

JANUARI 1968

Redactie: J. A. Delhez. Oosterbeek
J. Vinkenburg. Bilthoven

Redactieadres: Mevrouw L. M. C. Richard-Stuurman
Pippelingstraat 60. Den Haag. Telefoon 68 34 22

DE MENSELIJKE DRIJFVEREN BESCHOUWD ALS EEN
SPEL VAN TWAALF KRACHTEN

Voordracht van de heer Mr. drs. J. M. Bierens de Haan,
psycholoog te Amsterdam, gehouden op 30 september 1967
te Amsterdam.

De hr. Bierens de Haan maakt een principieel onderscheid tussen ONTWIKKE-
LINGSPSYCHOLOGIE en KARAKTERKUNDE.

Bij de eerste gaat het om ontwikkelingsvormen. ONTWIKKELINGSPSYCHOLO-
GIE GAAT OVER: HOE ontwikkelt een karakter zich.

De mens komt echter niet als een z.g. onbeschreven blad ter wereld. Er is een
gegevenheid, die zich in de loop van het leven ontplooit.

De knop wordt bloem, en de bloem wordt vrucht volgens dezelfde, steeds weer
anders zich tonende ontwikkelingswetten.

Milieufactoren en erfelijke eigenschappen bieden de mogelijkheid om iets te
openbaren, doch datgene wat geopenbaard wordt, acht spr. principieel reeds in
de mens aanwezig op het moment dat hij op aarde verschijnt en wat hij dus
"van elders" meebrengt.

Men kan vragen WAT DIT MEEGEBRACHTE EIGENLIJK IS.

De mens, die de wereld betreedt, is op die wereld aangelegd en gaat er een
weg bewandelen, welke ergens vandaan komt en ergens heenleidt.

Hier vinden we OORSPRONG of OORZAAK en DOELSTELLING, causa en finis
(Freud liet zijn licht vallen op het causale en Adler op het finale).

Oorsprong en doel liggen aan het begin en einde van het leven en daartussen
ligt de weg, waarvan Adler zegt dat deze loopt van min naar plus (tenminste
als hij goed doorlopen wordt).

De mens heeft drijfveren, die hem deze ontwikkelingsweg doen lopen. Deze weg doorloopt men met de drijfveren, die het karakter kenmerken. Deze laatste vormen het onderwerp van deze lezing.

Bij vele psychologen vinden we een chaos van woorden om deze drijfveren te beschrijven, waarbij sommige met elkaar overeenstemmen en andere elkaar tegenspreken.

Spreeker wil in zijn voordracht inhaken op een bepaalde en logisch samenhangende volgorde, uitgaande van een gedrevenheid, die aanvankelijk instinctief te noemen is (Rudolf Steiner).

De DRIFT is een algemeen verlangen ergens heen, echter nog niet naar iets bepaalds. Ze vindt plaats op basis van het instinct.

Het instinct is een vage oriëntatie t.a.v. de drift en deze op haar beurt wordt gespecialiseerd in de begeerte, waarbij een object optreedt, waarop de drift is afgesteld. Hierbij komen hogere wils intensiteiten los, beweegredenen, en motivaties met wensen, voorkeuren en voornemens. Tenslotte eindigt men bij het besluit en de handeling. Al datgene wat tussen instinct en besluit ligt, zouden we de drijfveren kunnen noemen. Het zijn tenslotte niets anders dan VORMEN DER WIL. De nuances lopen van totaal onbewust bij het instinct tot bijzonder bewust bij het besluit.

N.a.v. een diepgaande studie van F.H. Julius genaamd "De twaalf Driften" is het de hr. B. de H. gelukt om de verscheidene drijfveren in een logisch samenhangend systeem te brengen.

(De studie van F.H. Julius is in 1967 verschenen als Prometheus Paperback bij de uitg. "Vrij Geestesleven" te Zeist.)

Enkele opmerkingen:

Drijfveren zijn weliswaar vormen der wil, maar kunnen evenzogoed wegen der wil genoemd worden om van een pluraliteit tot een dualiteit te komen. Deelhebbende aan een collectiviteit zijn we individualiteit. Het doel is om zich van uit een zekere pluraliteit te individualiseren en van hieruit, waar men middelpunt van een cirkel mag zijn, te komen tot een dualiteit, een mensverhouding, welke zich het gaafst uitdrukken laat in het goede huwelijk, waarbij men wordt tot de twee middelpunten van de ellips.

Ook andere vormen van dualiteit zijn mogelijk, maar de ideale betrokkenheid is die, waarop alle drijfveren zijn aangelegd. Dit is de dualiteit van de mens, van man-vrouw.

Samenvattend gaat het hier dus niet over de ontwikkelingspsychologie niet over de manier waarop men zich ontwikkelt, maar over die totaliteit van eigenschappen, die zich ontwikkelt met IK als kern.

Klages geeft hier een zeer heldere onderscheiding:

1. De MATERIE of QUANTITEIT van het karakter (ook wel de talenten) datgene wat men in de psychologie meten kan.
2. DE STREVINGEN of DRIJFVEREN of QUALITEIT d.i. op hoedanige wijze het doel bereikt wordt.

Bovendien is nog te spreken van ZUIVERE en ONZUIVERE STREVINGEN, waarvan de eerste tot de ingeboren drijfveren behoren en de laatste ontstaan zijn door al datgene wat in de ontwikkelingspsychologie beschreven wordt als milieu invloeden en slechte levensinzet, waaraan een leven kan mislopen en waaraan de complexen ontstaan.

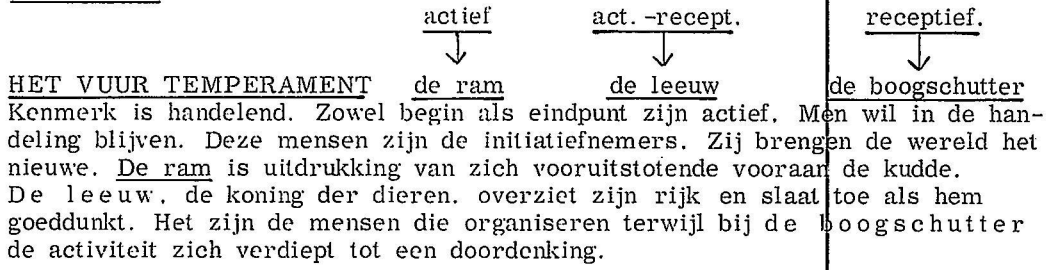
Ook het geweldige machtstreven, de vernietigingswil en ook de "Todestrieb" van Freud zijn geen ingeboren strevingen, al komen ze vaak voor. Zij behoren tot de onzuivere drijfveren, ontstaan door een destructieve ontwikkelingsgang.

De drijfveren zijn de weg, waarop de wil zich in de wereld zet en waarop de wereld op de mens inspeelt.

De WIJZE waarop de weg gegaan wordt (b.v. langzaam of snel) wordt HET TEMPERAMENT genoemd.
 Eigenlijk kan het temperament nog steeds ingedeeld worden, zoals in de Oudheid gebruikelijk was n.l. in een VUUR. AARDE. LUCHT en WATER temperament, daarmee een viertal dichtheidsgraden aanduidende.
 Het AARDE Temp. is het meest stabiele, waarna het WATER en LUCHT Temp. komen als bewegelijker en vluchtiger en tenslotte het VUUR Temp. als het meest hittige, sprankelende en snelle temperament.

Spreekt men van EEN WEG, dan is op te merken dat deze BEGIN en EINDE heeft m.a.w. uitgangspunt en doelstelling.
 Het uitgangspunt kan zowel actief, strevend intentioneel zijn als passief, receptief.
 Dit laatste geldt voor mensen, die a.h.w. worden aangezogen.
 Een voorbeeld: Twee wandelaars. De ene begeeft zich in het landschap en beweegt zich naar een doel toe. Hij is actief, terwijl de ander zich dromend voortbeweegt en het landschap zich in hem begeeft. Deze mens is receptief, leeft vanuit het andere of wel het andere doordringt hem.
 Vanzelfsprekend is niemand eenzijdig actief of receptief. Datgene echter wat de klemtoon heeft, drukt het stempel.
 Ook bij het einde der weg, bij het doel of de doelstelling, kunnen we dit onderscheid vinden nl. de actieven met de bedoeling een greep op het leven te krijgen en de passieven, die het leven willen verwerken.
 Tot de eersten behoren de handelenden, zij willen verandering bewerken buiten zichzelf, terwijl de laatsten de verandering binnen in zich willen. Daartussen ligt de groep, die zowel actief als passief, zowel handelend als verwerkend is. Deze zijn de contactmensen wie het om uitwisseling gaat.
 Naast de ontmoetingsbehoefte komt de afscheidswens voor. Het is de intentie om zich af te zonderen, om zich van de anderen los te wikkelen.
 Hier is slechts één mogelijkheid, zij het weer op actieve, act./recept. of receptieve wijze. De verschillende verbindingsmogelijkheden worden op één manier losgemaakt.
 Zo komen we tot vier manieren van bedoelen - drie om te ontmoeten en één om distantie te nemen - en iedere manier is er op actieve, act.-recept. en receptieve wijze. Deze twaalf drijfveren kunnen thans in een systeem samengevat worden.

Het schema:

HET AARDE TEMPERAMENT de stier de maagd de steenbok
 Kenmerk is het opnemen en verwerken. Deze groep heeft niet het felle en snelle van de vorige. Zoals ook de aarde is ze rustig en gedegen.
 De stier, uitdrukking van rust en kracht en immer bezig zijnde met opnemen en verwerken, grazen en herkauwen. De eet en afscheidingsdrijf behoren ertoe en op geestelijk niveau leren en beleren.

De maagd, actief-receptief, hetgeen tot uitdrukking wordt gebracht in de dierl. broed of nestverzorging. Op menselijk niveau verzorging van plant, dier, mens en ding. Therapeuten, verpleegsters, maar ook monteurs, machinisten en technici behoren bij deze groep.

De steenbok is de representant van de uitdagende drijfveren. Toneelspelers zijn hiervan een goed voorbeeld. Zij nemen de rollen in zich op en dagen tegelijk het publiek uit tot applaus.

HET LUCHT TEMPERAMENT de tweelingen de weegschaal de waterman

Kenmerk is uitwisselen en wel op luchtige wijze.

De tweelingen zijn er actief dwz. van zich uit mee bezig op speelse (luchtige) wijze, dus als er maar gelachen kan worden, en als het maar niet diep gaat (vluchtig). Het zijn de mensen die relaties maken.

De weegschaal drukt het uitwisselende uit op act.-recept. wijze nl. "ik gaaf wat, jij geeft wat" en dit zoveel mogelijk gelijk makend. Hier valt het commerciële onder, het ruilinstinct.

De waterman. Ook bij deze groep gaat het om uitwisseling nl. geven, schenken, offeren. De drijfveer gaat van de ander uit, waardoor deze mensen worden aangezogen. Vanuit deze drijfveer bestaan de beroepen van dominee, pastoor, missionaris en artsen, die hulp willen bieden.

Bij het lucht-temp. vinden we de drijfveer van vrijheid (tweelingen) gelijkheid (weegschaal) en broederschap (waterman).

HET WATER TEMPERAMENT de kreeft de schorpioen de vissen

Kenmerk is het afscheid nemen, gesymboliseerd in de achterwaartse gang van de kreeft.

De kreeft. Hier is het afscheid nemen actief, m.a.w. van zich uit, dwz. "ik heb met de ander niets te maken, als ik me maar bij mezelf kan houden". De drijfveer is die van zelfbehoud, van verzorgd willen worden, opdat men behouden blijft, hetgeen uitdrukking vindt in het besloten familie leven.

De schorpioen. Hier is het een afscheid nemen van de wereld om er weer in terug te keren om te roven. Het is de bezitvormende drijfveer.

Op geestelijk terrein weet deze mens precies waar Abraham de mosterd haalt. Uit de veelheid van materiaal en gegevens weet hij te kiezen, wat nodig is voor zijn verzameling of spuurwerk (detective). Van al het andere neemt hij volledig afscheid, daarmee heeft hij afgedaan.

De vissen. Als receptieve drijfveer in een receptieve groep vertegenwoordigen zij de overgave (geenszins te verwarren met offeren) die ook het erotische genoemd wordt.

De overgave behoort tot het afscheid nemen, want men neemt afscheid van het egoïstische, het te individualistische, dat men van zich afzet om zich te kunnen overgeven. Men neemt afscheid van zichzelf om de dualiteit te kunnen vinden. Deze groep, bestaande uit kreeft, schorpioen en vissen, vormt de behoud-groep.

De cyclus is af en een nieuw begin zet weer in met de ram, handelend actief, waar het "wij" verloren is gegaan in "ik ga de wereld in".

Bij de vissen als laatste van de cyclus is de overgave lichamenteel en/of geestelijk het receptieve opgaan in een groter geheel: de mensheid. En is dit niet hetzelfde als Adlers MEDEMENSELIJKHEIDSGEVOEL?

De sleutel op het systeem:

Worden de tekens der dierenriem in een cirkel geplaatst, dan is het opmerkelijk dat steeds twee tegengestelde drijfveren tegenover elkaar komen te staan.

Ram	- Weegschaal	: evenwicht verstorend - evenwicht zoekend.
Stier	- Scorpioen	: eten, afscheiden, rust - voedsel zoekend, speuren, onrust.
Tweelingen	- Boogschutter:	Speels, figuratief, toevalsgezind - doel bepaald, gericht.
Kreeft	- Steenbok	: Verbergend, behoudend - uitdagend, voor den dag tredend.
Leeuw	- Waterman	: Hiërarchische rechtvaardigheid, stabiel geordend - democratisch, liefderijk improviserend.
Maagd	- Vissen	: omsluitend, verzorgend - ontsluitend (eros is ontmaagdend), zichzelf prijsgevend.

Deze oorspronkelijke opstelling, die vanaf de Oudheid door de tijden heen gegaan is, blijkt ook voor ons zeer bruikbaar als karakterkundige typologie van drijfveren.

L. R. -St.

KUNNEN PSYCHOLOGEN EN GRAFOLOGEN ELKAAR AANVULLEN?

Voordracht van Mevr. M. ter Haar-Craandijk, grafologe te Heemstede gehouden op 30 september 1967 te Amsterdam.

Ieder mens heeft een eigen handschrift, dat hem typeert en toebehoort. De grafoloog bestudeert de kenmerken en eigenaardigheden om daaruit conclusies te trekken betreffende karakter en persoonlijkheid. Hoewel de grafologie een jonge wetenschap te noemen is, mogen wij niet uit het oog verliezen, dat volgens onbetwistbare overleveringen, geleerden t.t.v. keizer Augustus en Caesar zich reeds bezig hielden met de navorsingen van het handschrift i.v.m. het menselijk karakter.

De eigenlijke literatuur van de grafologie is waarschijnlijk begonnen met de publicaties van Aldoriscus (1611) en de Italiaanse arts Camillo Balbo, die in 1620 een boek uitgaf in Capri. Verder is Marco Aurelio Severino te noemen, die in Napels arbeide.

In 1791 werd in Leipzig een boek uitgegeven van de filosoof en historicus Ghromann. Ook Leibnitz was een serieus vorsch en evenmin mogen Goethe en Lavater in dit verband vergeten worden.

Daarna was het de Abt Flandrin die intensief verder zocht.

Abbé Michon was zijn begaafde leerling. Hij leefde van 1806-1881. Van hem is bekend, dat hij tussen 50-60.000 handschriften analyseerde en rangschikte. Volgens Michon had iedere karaktereigenschap een bijbehorende eigenaardigheid in het handschrift, die daarvan altijd het speciale kenmerk was in ieder handschrift. Hij ging uit van vaste goede en kwade tekens. Hierbij moet zeker gewezen worden op het gevaar om van een enkel "signe fix" uit te gaan, zoals vele hedendaagse dilettantistische grafologen doen. Pas in combinatie met andere eigenschappen kan een juiste waarde bepaald worden.

In 1885 gold Crépieux-Jamin als de belangrijkste Franse grafoloog. Hij was het met zijn leermeester niet eens en zocht dieper evenals in Duitsland Langenbruch, Mayer en Preyer. Zij worden als de voorlopers beschouwd van de grote grafoloog Ludwig Klages.

Daarna gaf de Zwitserse grafoloog Max Pulver een grote verruiming en verdieping in zijn benadering en verwerking van gegevens, doordat hij als psychiater van zijn tijd de diepte-psychologie in zijn denkwijze had verwerkt. Hij was de grote man van het begin van deze eeuw. In deze tijd zijn belangrijke boeken gepubliceerd.

De moderne grafoloog moet zich op de hoogte stellen van de werken van Müller-Enskat, Pfanne, Heiss, Phoval, Wittlich, Anja Taillard, Roda Wieser, Klages, Saudek, de holl. grafoloog Schrijver en voor kinderhandschriften verder Minna Becker en Lotte Schelenz, die zich gespecialiseerd heeft op het handschrift van linkshandig schrijvende kinderen.

In 1966 werd het internationale congres van grafologen in Nederland gehouden, waaraan 14 landen deelnamen.

De Duitse grafologen waren wetenschappelijk zeer grondig. (bij de psychologische studie is in Duitsland één tot twee jaar grafologie verplicht) Het was zeer boeiend hoe het duidelijk opviel dat vrouwen, zoals Roda Wieser, Anja Taillard, Lotte Schelenz en vroeger Minna Becker door hun intuïtieve werkwijze de grafologie een grote verruiming hebben gegeven. De wetenschappelijke ondergrond gecombineerd met intuïtie en een rijke ervaring geeft naar mijn mening de grafoloog de beste kans de mens in een analyse "te vangen". Prof. Oldewelt sprak op een grafologische conferentie de overtuiging uit, dat het gevaarlijk is een schriftelijke analyse te geven zonder uitleg. Hij wil daarom liever uitgaan van het gesprek en indien toch een analyse gestuurd zou worden, daaraan een bijschrift toevoegen luidende: "dit is MIJN ontmoeting met de ander, misschien is de UWE verschillend."

Hiermede zou men kunnen zeggen dat de KENNIS, de INTUITIE, de ERVARING en het GEDIFFERENTIEERDE DENKEN van de grafoloog zijn waarde en richting bepalen. Hierdoor komt de grafoloog tot specialisatie o.a. beroepskeuze, zakenleven, kinderhandschriften e.d.

Iedere grafoloog zal op een eigen wijze een handschrift benaderen. Velen leggen het materiaal eerst voor zich neer en laten het rustig op zich inwerken.

Daarna richt men zijn aandacht op dat wat opvalt, m.a.w. welke zijn de kenmerken die essentieel zijn; deze kunnen soms als uitgangspunt genomen worden. Vervolgens neemt men de volgende onderdelen onder de loupe: Indeling en overzicht. Zoals een mens zijn leven indeelt, zo zal hij ook zijn papier indelen. Een geordend mens zal ook geordend schrijven. Is het handschrift persoonlijk of schools, zijn de lijnen recht, golvend, naar boven of beneden of lopen zij dakpansgewijze.

Raken de lussen van boven- en benedenregel elkaar.

Hoe is de grootte van een handschrift. In combinatie met andere kenmerken kan men pas concluderen in hoe verre het grote- of kleine handschrift meer of minder positief is. Wel kan men zeggen, dat de grootte van de letters verband houdt met het gevoel van eigenwaarde. Vaak ziet men de schriftgrootte reduceren, naarmate men eigen betrekkelijkheid inziet. Dit valt in belangrijke mate op bij kinderen in de puberteit.

Hoe zijn de hoofdletters in verhouding tot de kleine letters en hoe is de grootte aan het begin en aan het einde van een woordlichaam.

Hoe zijn de letters n en m geschreven? Vallen verdiepingshalen op, zien wij welvingsbogen en hoeken op die plaatsen waar zij niet geleerd zijn? Geeft het schrift de indruk van "uitgehaalde wol". Welke zijn de gemengde vormen en waar komen zij voor?

Hoe zijn de letters zelf, zijn zij breder of smaller dan het geleerde schoolvoorbeeld?

De boven- en onderlussen zijn van groot belang, evenals de afstand tussen de letters en tussen de woorden. Is deze woordruimte zeer groot, dan kan zij op eenzaamheid duiden. In verband met andere gegevens kan men concluderen of dit beleefd wordt als somberheid depressie, of op de wijze zoals Rilke het zo boeiend beschreven heeft: "Wij hebben de eenzaamheid nodig om onszelf weer te kunnen vinden, om boven de situatie te kunnen staan en ons daarna weer te openen voor het scheppende in ons".

Het voert te ver om alle illustraties en voorbeelden door spreekster gegeven te beschrijven. Slechts enkele punten kunnen hier naar voren gebracht worden.

De i-hoogte. Deze geeft het dagelijks leven weer (Pulver is uitgegaan van de gedachte van Jung nl. die van de ruimte-symboliek). Bovenlussen duiden op het strevende, het geestelijke, ook het "willen".

Onderlussen duiden op het doorzettende, het "kunnen". Ook het onbewuste, de sexuele en materiële instelling wordt in de onderzōne gezien en geeft de grafoloog in combinatie met verscheidene andere gegevens een inzicht in het wezen van de schrijver.

De wijze waarop de cijfers geschreven worden, de ondertekening, de enveloppe, evenals de plaats en de wijze waarop de i-punten neergezet worden, zijn van belang.

De lijnvoering en de druk worden met een loupe bestudeerd, om daarna vele gegevens te verzamelen, die gecombineerd worden om de juiste visie en de levensstijl te ontdekken van de schrijver.

Niet nodig te zeggen, hoe groot het belang van de grafologie is vooral voor de gebruikpsychologie van Adler.

Krijgt mevr. ter Haar het handschrift van een kind ter beoordeling dan zal zij, om een juist beeld van de betrokkene te krijgen, eveneens het handschrift vragen van de naaste omgeving, dus van de ouders, broertjes en zusjes. Zo kan men de situatie beter begrijpen en in een bespreking de ouders duidelijk maken, hoe eventueel het kind er onder lijdt niet te kunnen voldoen aan de verwachtingen die bv. de vader heeft van de oudste zoon. Daar het kunstzinnige vaak sterk naar voren komt, kan men de ouders hierop attent maken en naast de dagelijkse opgaven samen nieuwe mogelijkheden bespreken.

Er zijn vele tekenen van intelligentie te onderkennen zoals er verscheidene vormen van intelligentie zijn, die vaak moeilijk tot uiting komen, maar door de grafologie belicht worden, evenals vele verborgen positieve eigenschappen.

De vele rijke illustraties en voorbeelden, die mevr. ter Haar ons daarna gaf en de vele opmerkingen, die tijdens de discussie werden beantwoord, maakten deze voordracht bijzonder boeiend.

L.R. -St.

MENSELIJKE VERHOUDINGEN EN ISRAËL

Voordracht van mevr. S.E. v. Emde, psychotherapeute te Amsterdam gehouden op 28 oktober 1967 te Amsterdam.

Om te beginnen zegt spreekster het onderwerp slechts zeer sumier en van een bepaalde kant uit te kunnen behandelen.

De mensel. verhoudingen, vanuit de Ind. psych. gezien, worden bepaald door

de MENING, die wij van onszelf en de wereld hebben. Deze wordt verregaand beïnvloed door de, hier gemakshalve aangeduide Wexbergse factoren en het scheppend vermogen. We kunnen met moeite, maar desalniettemin achter die mening komen en haar, in zoverre ze reëel op de buitenwereld is ingesteld, of zelfs problematisch is, toch begrijpen en volgen.

Opmerkelijk is dat een groep in het algemeen aan andere invloeden onderhevig is dan de individuele mens. Hoewel deze invloeden onder MILIEU FACTOREN vallen, zien we toch speciale groepsbeïnvloeding. Te noemen zijn o.a. REGIONALE, RELIGIEUZE en POLITIEKE FACTOREN, welke laatste de minst aangename zijn omdat utiliteits redenen en opportunisme een rol spelen en er eigenlijk niet zonder meer psych. verklaringen te vinden zijn.

De politiek vertroebelt. Zelfs in landen met vrije meningsuiting treden verschillen op tussen de gevoelens der inwoners en de landspolitiek, zoals in Frankrijk dat zich in de zesdaagse oorlog plotseling distantieerde en zich neutraal stelde tegenover de pro-Israël gevoelens der bevolking.

Doorgaans kan men constateren, dat in de politiek de logica zoek is, met gevolg: verwarring betreffende objectiviteit en subjectiviteit, welke weer op haar beurt leidt tot de aanwezigheid van TENDENTIEUZE APPERCEPTIE. In bevolkingsgroepen kan deze gebruikt en soms misbruikt worden. (Slogans, waar men achteraan loopt)

Een voorbeeld hiervan is het enorme enthousiasme geweest bij de actie "Open het dorp" met de daarna evenredige verguizing bij de radio-uitzending "Zo is het... enz."

Daarom ook zij voorzichtigheid geboden bij uitingsvormen als: "Wij staan achter Israël". Deze kunnen niet zonder meer individueel bekeken worden.

Andere bestaande tegenstellingen worden evenzo gebruikt en gehanteerd zoals: communisme - kapitalisme, Oost - West, kolonisatie - vrijheid enz. enz. Er worden emoties mee opgewekt, die een vorm van fanatisme kunnen krijgen. Ook in het Midden Oosten spelen derg. tegenstellingen t.a.v. Israël een bijzonder grote rol, doch niet alleen daar, maar ook in ons aller instelling.

Willen we tot reële kennis komen in de verhoudingen t.a.v. Israël dan is het noodzakelijk uit te wijden over Jodendom, Zionisme, Anti-semitisme, Arabisch Nationalisme, het vluchtelingen probleem en de Islam.

Met nadruk zegt mevr. v. E. geen propagandistische inhoud aan haar voordracht te willen geven, maar dat zij zich er toch min of meer van bewust is subjectief te zijn ingesteld ondanks haar poging tot objectiviteit.

Ook wil ze van te voren opmerken, dat Nederland door alle eeuwen heen een gunstige uitzondering is geweest t.a.v. de menselijke verhoudingen en de Joden.

Het Zionisme en het Jodendom.

Een opmerking: Voor wie zich voor enig ideaal bewust inzet is het noodzakelijk eraan te geloven, ermee geëngageerd te zijn en er door bewogen te zijn. Bij pure objectiviteit (menselijkerwijs onmogelijk) zou men nooit tot iets komen. Natuurlijk moet men voorzichtig zijn en is fouten maken onvermijdelijk.

Wanneer de drijfveren niet erkend of niet beseft worden, gaat men ze motiveren. Dan maakt men zijn ervaringen en gaat ze rationaliseren waarbij dikwijls innerlijke tegenstrijdigheden optreden.

Voor de Joden is Palestina sinds duizenden jaren HET BELOOFDE LAND.

Ontstaan uit een religieus besef is het door het Joodse volk als nationaal standpunt overgenomen. Daarom spreken de Zionisten ook niet van repatriëring, maar van ALYAH of "opgaan naar Tsjion". Dat deze messiaanse gedachte in het volk verweven is, blijkt o.a. uit hun Paasgebruik: "Het volgend jaar in Jeruzalem" en het "Eer ik U vergeet. o. Jeruzalem!" bij de, ook door vele niet orthodox, Joden gebruikelijk. huwelijksinzegening.

Na 3000 jaar, na tal van ballingschappen is dit verlangen gebleven des te meer verwonderlijk waar vergelijkenderwijs bv. in Nederland reeds na 5 jaar, de bevrijding v.d. Duitse bezetting zo moeizaam kon vieren (drs. H. v. Praag in "Open Brief"). Als verklaring is dan wel aan te merken dat hier het gewone leven weer voortgang vond, in tegenstelling met dat van het J. volk, zodat dit, als volk, wel moest vasthouden aan het verlangen.

Een volk immers wordt gekenmerkt door zijn lotsverbondenheid en het J. volk bleef in ballingschap door lotsverbondenheid een volk.

Het anti-semitisme.

Sartre geeft in zijn boekje "Het portret van een anti-semiet" een zeer scherp getekende analyse van het anti-semitisme. S. weigert het antisem. een opinie te noemen. "Eerder", zegt hij, "is het een hartstocht een gevoelslogica welke niet op ondervinding is gebaseerd, maar een vooropgezette mening is". Het is een vrije totale keuze uit zichzelf, een globale houding, die men niet alleen t.a.v. de Joden aanneemt, doch tevens t.a.v. de geschiedenis en de maatschappij.

Het is tegelijk een gevoels- en een levensopvatting" aldus Sartre en het is maar één stap en we zien de typische "vlucht voor de verantwoordelijkheid". Bedenken we wel dat Sartre over Frankrijk schrijft als hij zegt te menen dat het anti-semitisme het hevigst voorkomt in z.g. middengroep, de bourgeoisie. Als Ind. psych. zouden we deze groep kunnen vergelijken met ons "sandwich kind" nl. de groep die een beetje in de verdrukking zit. Ook de "Entwärtungstendenz" komt tot uitdrukking waar men de Joden alle slechte eigenschappen toedenkt. Men beoogt hiermee de ontwaarding van de ander zodat men zichzelf, zonder iets te presteren, groter waant.

Een zelfde tendenz vindt men bij Blanken t.a.v. Kleurlingen, waar de Blanke meent, de meerdere te zijn en dus het werk door de laatsten gedaan moet worden, en hij zelf niets doen. Ook hier weer de eenheid der persoonlijkheid, welke bang is voor de vrije mens en bang is om eigen verantwoordelijkheid te dragen.

De lijdensweg van het J. volk is genoeg bekend. Overal minderheidsgroep, vervolgingen en pogroms. geculmineerd in de jaren '40-'45.

Zo is het Zionisme enerzijds geboren uit Tsionsverlangen en anderzijds uit Anti-semitisme.

In 1896 schreef Theodor Herzl een boekje "Der Judenstaat" n.a.v. het Dreyfus proces, dat later door Emile Zola in "J'accuse" als een anti-semitische hetze ontmaskerd werd. In dat boekje pleitte H. voor een Joodse vestiging in het oude land Palestina als oplossing voor het probleem en gaf daarmee concrete vorm aan het vage verlangen.

In 1897 had het eerste Zionisten congres plaats.

Op te merken is dat er altijd Joden in Palestina hebben gewoond en dat reeds vóór 1897 kleine groepen Oost-Eur. Joden naar Palestina trokken.

In 1917 geeft Engeland, dat het mandaat heeft over Palest., een declaratie uit, de z.g. Balfour-declaratie luidende: "Het Zionisme streeft naar de vestiging van een publiekrechtelijke gewaarborgde woonplaats van het J. volk in Palestina". "Dit mag niet ten nadele gaan van de in Palest. gevestigde bevolkingsgroepen. De Joden in het land hunner inwoning mogen niet beknot worden in hun rechten". Er werd land aangekocht in Palestina en reeds (of pas) in 1920 begonnen de moeilijkheden met de Arabieren (Het Witboek v. '39 beperkte de J. immigratie in P.)

De beide wereldoorlogen waren voor Isr. van groot belang. Zij hadden als één man achter de geallieerden gestaan. Tenslotte is in 1948 de staat Israël uitgeroepen, waarbij waarschijnlijk toch dat bewuste wereldgeweten een rol heeft gespeeld.

Palestina . Vanaf 1516 was P. een deel van het Turkse of Osmaanse Rijk evenals het gehele gebied van Jordanië, Syrië en de Libanon. Na 1918 kwam het onder Eng. en Frans mandaat in opdracht van de Volkenbond. Kan men van een Palestijns volk spreken? Wanneer we de definitie voor volk laten gelden nl. "een volk is een groep mensen met eigen cultuur en eigen instellingen, die naar zelfstandigheid streven", dan is dat nog een vraag. Pas tijdens en na de laatste wereldoorlog is het Arab. Nationalisme gecreëerd. Natuurlijk woonden er eveneens Arabieren in Israël, doch ook hier zien we weer hoe de menselijke verhoudingen een belangrijke rol spelen. In het Palest. van die tijd immers woonden de arme pachters-leenmannen van de rijke sheiks. Deze laatsten leidden een genotvol leven in Parijs of elders. Hun arme pachters konden zich niet opwerken en werden geconfronteerd met de Joden die dat wel deden. Hier wil mevr. v. E. wijzen op een typisch Joodse instelling van "op de gemeenschap gericht zijn", gemeenschapsgevoel dus of social feeling, waarbij eer en waardigheid van de ander gerespecteerd dient te worden (al zal niet iedere J. eraan voldoen). Hiervoor verwijst zij naar een artikel: "Adlers Psychologie en de Joodse Traditie" (Amerk. tijdschrift v. Individualpsychologie 1958). Het meest treffend komt dit naar voren in de J. zegswijze: "WAT BEN IK ALS IK ALLEEN VOOR MEZELF BEN. MAAR WIE BEN IK ALS IK NIET OOK VOOR MEZELF BEN?"

De Islam .

Deze ontstond in 570 n.Ch. bij de geboorte van "de laatste en enige ware profet Mohammed" Allah is de schepper van alles, mensen en dieren. In wezen moet men voor ieder schepsel van Allah gerechtigheid betrachten en aan Allah verantwoordelijkheid afleggen. Tevens is het de plicht van iedere Arabier om de gehele aarde onder de gehoorzaamheid van Allah te brengen. Om de een of andere reden heeft de Islam een geweldig appeal gehad in de Afrikaanse landen (18½% der wereldbevolking is Islaëmit, waarvan de helft in Afrika).

De "social way of life" welke de Islam aangeeft, houdt de morele strijd in van de mens tegen eigen hartstochten. Ook hier treffen we het typisch psychologisch aspect van VRIJHEID EN VERANTWOORDELIJKHEID van de mens aan Allah. En wat let ons dus, zegt mevr. v. E. dat er vrede zou zijn, als we deze beide religieuze achtergronden bekijken en de menselijke zienswijze beschouwen. Vrede is de enige ware oplossing.

Willen we de mensel. verhoudingen bekijken i.v.m. het streven naar vrede, dan blijft het noodzakelijk kennis te nemen van alle partijen, doch waar fanatisme de mens verblindt en de politiek een oneerlijk bedrijf blijkt te zijn, althans voor de gewone mens, wordt de praktische mogelijkheid wel heel gering, waar bv. de pers belangrijke feiten niet en andere tendentieus naar voren brengt. Het vluchtelingenprobleem .

Ook hier geldt emotionaliteit en rationalisatie, want weinig wordt naar voren gebracht dat er op vele plaatsen in de wereld een vl.probleem bestaat. Verschuiving van bevolkingsgroepen deden zich in alle tijden voor. Ook Israël had een vl.probleem toen in '48 de Arabische Staten de Joodse inwoners berooid en wel uitwezen.

Het verschil is, dat de Arab.vluchtelingen niet geïntegreerd zijn. Er is te wijzen op de geëmotioneerde tegenstellingen die bij een derg. conflict een rol spelen. Ook in Nederland kent men hiervan voorbeelden. Zo weigerden sommige Ned. donors hun bloed af te staan voor gewonde Arabieren, maar toen er op het sentiment gewerkt werd t.a.v. de vluchtelingen, sloeg de stemming gedeeltelijk om.

Wat wil dit verschijnsel zeggen.

Gevoelen we ons zo weinig zeker, dat we geen eigen mening durven hebben, die aan de realiteit getoetst kan worden?

Het lijkt bijzonder interessant om diegenen, die het felst pro of contra zijn, ind. psych. te beschouwen. Zonder bekendheid met de eigenlijke achtergronden, treft men steeds grote onzekerheid aan, twijfel aan zichzelf en onder- of overcompensatie, waarbij de neiging tot devalueren van de ander een grote rol speelt.

Spreekster eindigt met het gezegde KENNIS IS MACHT, dat zij positief naar voren wil brengen, niet echter in de zin van macht over maar van macht tot of in staat zijn tot.

KENNIS betekent kennis nemen van objectieve feiten en van motiveringen van mensen en groepen.

Daarbij speelt de opvoeding een belangrijke rol, of die zich nu betreft op het kleine kind of op de volwassen mens.

L. R. -St.

ORTHAGOLOGISCHE MODELLEN of

Actuele gezichtspunten betreffende de internaats methodiek voor moeilijk opvoedbare kinderen.

Voordracht van de hr. drs. Ph. H. v. Praag, verbonden aan het paed.-didactisch instituut van de Universiteit van Amsterdam als wetenschappelijk hoofdmedewerker, gehouden op 28 oktober 1967 te Amsterdam.

Allereerst wil drs. v. Praag een verklaring geven van de niet zo direct begrijpelijke titel en daarom eerst iets zeggen over ORTHAGOLOGIE, over MODELLEN en tenslotte over de combinatie van beide.

Het woord ORTHAGOLOGIE is zowel in Nederland als internationaal onbekend, maar spr. wil het graag in zijn vak introduceren.

Het heeft te maken met de tak van wetenschap, die zich AGOLOGIE noemt, dwz. HET BESTUDEREN VAN LEIDING GEVEN AAN EN BEGELEIDEN VAN VERANDERINGSPROCESSEN IN MENSEN.

Deze jonge wetenschap, ontstaan uit allerlei vormen van sociaal gerichte arbeid en werken met mensen, is in ontwikkeling. Zij is thans zover dat in bepaalde opzichten het werken met mensen wetenschappelijk gefundeerd is. Men is in staat op dit gebied onderzoekingen te doen, resultaten hier en daar te meten en mocht het resultaat onbevredigend zijn, mogelijkerwijs de methode van aanpak veranderen en verbeteren, met het gevolg dat mensen beter geholpen kunnen worden.

Het begrip VERANDERINGSPROCES is een goede naam om al datgene aan te duiden, wat te maken heeft met hulp aan mensen in sociale of innerlijke nood. Vanaf de dagelijkse opvoeding van kinderen tot en met een psycho-therapie, zijn het steeds processen die men oproept, leidt of begeleidt. Ook VORMINGS-PROCES of LEERPROCES duiden principiëel hetzelfde aan. Steeds is er een interactie gaande tussen mensen met de bedoeling een proces in de ander op te roepen. Spr. is echter van mening, dat in beide partners een verandering optreedt, al zal het accent afwisselend liggen bij degenen die hulp ontvangt en degenen die wil overdragen.

De toepassing van de AGOLOGIE draagt de naam van AGOGIEK. Alle soort van werk met mensen: maatsch. werk, personeelswerk of onderwijs kan men zien als AGOLOGISCHE ARBEID.

Gewoonlijk maakt men een onderscheid tussen het werken met kinderen en volwassenen. Men spreekt dan resp. over paedagogische en andragogische arbeid. In beide sectoren kan men afzonderlijk studeren aan de A'damsche Universiteit of aan het Pedagogisch-didactisch Instituut óf aan het Instituut voor de Wetenschap der Andragogie. In de praktijk is gebleken dat er moeilijk een scherpe grens te trekken is tussen kind en volwassene, vooral waar de laatsten, wanneer hulp geboden dient te worden, meestal ten dele in de sfeer van de onvolwassenheid zijn blijven steken, of zich nog niet in de sfeer van de optimale volwassenheid bevinden.

De termen agogiek en agogisch kunnen daarom zowel voor volwassenen als voor kinderen worden gebruikt.

De ORTHAGOLOGIE is een onderdeel van de AGOLOGIE nl. de wetenschap die zich bezig houdt met leiden en begeleiden van veranderingsprocessen met betrekking tot subjecten, die speciale moeilijkheden hebben of geven of een combinatie van beiden. Haar toepassing is de ORTHAGOGIEK.

Het begrip MODEL is een theoretisch begrip. Een model heeft men nodig om greep te krijgen op datgene wat in de werkelijkheid gebeurt (het heeft niets te maken met model als bv. foto- of vliegtuigmodel etc.) Wil men bv. de resultaten nagaan van groepsgesprekken over een bepaald onderwerp, dan heeft men MODELLEN nodig, dwz. een aantal theoretische beginselen, die men juist acht, om daarmee het materiaal van de protocollen, opgemaakt van de gesprekken te analyseren.

Zo kan men een meer objectieve kijk krijgen op het gebeuren in de groep.

Neemt men de beide begrippen tezamen dus: ORTHAGOLOGISCHE MODELLEN dan wordt daarmee een theoretisch model bedoeld, dat bruikbaar is om het effect van de orthagogische arbeid na te gaan.

Het is interessant te kunnen opmerken, dat op het gebied van de orthagogiek zoveel verschillende werkwijzen worden toegepast, waarbij elk voor zich resultaten oplevert of het nu de theoretische opvattingen van Adler, Freud, Rogers e. a. zijn, die men tracht waar te maken. Ook het Behaviorisme boekt met gebruikmaking van lust- en onlust prikkels resultaten.

Dat al deze ther. modellen interessante resultaten opleveren, doet het vermoeden rijzen van een synthetische overkoepelende theorie. Tot heden is deze nog niet gevonden, hetgeen blijkt uit de grote onderlinge verschillen tussen de theorieën, wat niet op een synthese wijst.

De orthagogische problematiek in internaten, behandelings- of kindertehuizen.

Het is droevig, aldus spreker, dat in een ontwikkeld land als Nederland de wijze waarop men meent kinderen in tehuizen te mogen laten leven en te mogen aanpakken, aanvaard wordt. Ook is het droevig dat men vaak niet weet, hoe het anders zou kunnen.

Natuurlijk zijn er onder de 300 tehuizen goede te vinden maar de meeste zijn kwalitatief beneden de maat.

Er bestaat nl. een grote kloof tussen de theor. kennis en wat hiervan in de praktijk waar wordt gemaakt.

Er zijn tweeërlei hoofdopvattingen omtrent de internaten nl.:

1. HET INTERNAAT ALS VOORWAARDE VOOR hulpverlening (het meest vertegenwoordigd)
2. HET INTERNAAT ALS MIDDEL VAN hulpverlening.

Vele kinderen in Nederl. tracht men te helpen door plaatsing in internaten, waar deskundige specialisten met hen werken.

Het internaat is dan de plaats waar men de kinderen samenbrengt, waarbij men verwacht dat het kind door de deskundige hulp zal veranderen, in ieder geval minder conflicten geven zal, beter zal functioneren en gelukkiger zal worden. Van de 24 uur wordt het kind dan 3/4 uur geholpen, terwijl het de overige tijd verzorgd wordt, wat voor de hulpverlening op zich zelf als meer bijkomstig wordt beschouwd. Als voorbeeld kan men nemen een behandelingsinrichting bij New York, dat een centraal liggend behandelingsgebouw heeft temidden van een aantal cottages.

In het behandelgebouw hebben de deskundigen zitting.

Elke cottage biedt plaats aan een 16 tal kinderen met 2 à 3 verzorgers. Ook in Nederl. kent men tehuizen naar dit voorbeeld. Deze opzet is dan volgens het eerstgenoemde orthag. model.

Bij het tweede orthag. model is de leefsituatie in de eerste plaats belangrijk, zodat te spreken is van een 24 uryge hulpverlening p.dag. Hier wordt getracht een sfeer op te bouwen, welke het kind confronteert met een andere cultuur dan waaruit het afkomstig is.

Door intensieve confrontatie met een optimale cultuur, zal het kind zich veranderend groeien. De leidende gedachte is, dat het kind zijn moeilijkheden in een bepaalde leefsituatie heeft ontwikkeld en dat men zich een andere leefsituatie kan denken, waaraan het kind zijn moeilijkheden redresseerd, waaraan het zich kan veranderen en genezen. Ook hierbij zal als aanvulling op de deskundige hulp d.m.v. de leefsituatie, specialistische hulp mede aanwezig zijn.

Beide modellen verschillen principieel van elkaar en beide hebben consequenties t.a.v. de eisen aan de leiders en verzorgers gesteld. Kon men, bij het eerste model, volstaan met weinig of niet opgeleide, maar warmvoelende mensen, bij het tweede zijn professionals nodig, die het ingewikkelde patroon van een derg. leefsituatie kunnen hanteren t.b.v. de kinderen, die ervan moeten profiteren. Uiteraard zal het een zware opleiding zijn, waarvoor hier te lande reeds grondige voorbereidingen worden getroffen ('n 4-jarige opleiding a/d Soc. Academie). Ook de Amsterd. Universiteit start met een opleiding welke hierop gericht is.

Op de vraag welke van beide modellen het beste zal zijn, is geen antwoord te geven.

Ook hier geldt wat reeds eerder over de div. psych. scholen gezegd werd. Voorkeur hangt bovendien ten nauwste samen met strikt persoonlijke factoren. Wetenschappelijk kan het ene model niet voor het andere gesteld worden. Beide hebben voor- en nadelen. Zelf kiest drs. v. Praag het tweede, doch voegt er nadrukkelijk aan toe dat het zijn keuze is. Het ligt voor de hand te denken dat beide modellen verschillende categorie kinderen aantrekken. Om hierop te kunnen antwoorden, zouden onderzoeken moeten plaats hebben, waarbij kinderen met vergelijkbare moeilijkheden betrokken zijn. Worden bij ieder model resultaten geboekt, dan kan men niet als indicatie stellen, dat een van beide voorkeur heeft. Wetenschappelijk is men echter nog niet zover. "In de huidige stand van mijn denken" zegt spr. "is de grootste moeilijkheid te vermijden" alle heil van één psych. school of één theor. model te verwachten". Dit belemmert mij niet om zelf in een speciale school het meeste te zien, en tegelijkertijd andere modellen of psych. scholen het recht toe te kennen op zijn wijze bezig te zijn".

Tot besluit nog twee opmerkingen:

1. Het is belangrijk om bij het werken met mensen een theor. model te hebben. Men moet zijn arbeid niet in de vaagheid van enkel practijk laten, maar de moed opbrengen om de grondbeginselen van het werk voor zichzelf te formuleren. Alleen dan gaat men voor zichzelf duidelijk zien waarmee men bezig is.

Zou men na jaren arbeid niet tot bewoording kunnen komen, dan geldt dit als sein dat op rood staat.

Werken met mensen verplicht tot bezinning, waarbij het maken van een model noodzakelijk is, evenals bij een onderzoek naar evaluatie van het werk.

2. Van een kloof tussen theorie en praktijk is feitelijk geen sprake want beide zijn elkaars voorwaarde.

Practisch doende moet men theoretiseren en verdiepen en theoretisch bezig zijnde moet men de praktijk waarnemen.

In dit samenspel voltrekt zich de verbetering van de hulpverlening aan mensen evenals de opbouw van de wetenschap.

L. R. -St.

BOEKBESPREKING

Paul Rom: Sigmund Freud
Colloquium Verlag Berlin Berlin 1966 (90 pag.)

In een serie "Köpfe des XX Jahrhunderts" heeft Paul Rom, bij ons welbekend als redacteur van het internationale mededelingen blad voor de Individualpsychologie (de Newsletter) het 41e deeltje gewijd aan leven en leer van Sigmund Freud.

Het eerste deel gaat over de "Lebensweg", dan volgt iets over het "Lehrgebäude" en tenslotte nog iets over aanhangers, tegenstanders en opvolgers van Freud.

Rom heeft een vlotte pen, hij schrijft als schrijver, niet als geleerde. De levensschets van Freud is vol anekdoten en typische details, die een vlot en goed getekend beeld geven van de persoon Freud. Het is goed een dergelijk beeld op de achtergrond te hebben, wanneer men iets van de leer wil begrijpen.

Voor degenen, die alleen de "leerboekjes wijsheid" over de Freudse begrippen hebben opgenomen, kunnen hier hun inzicht oprissen en verlevendigen aan de hand van het boek van Paul Rom.

Er is veel in te vinden, b.v. een beschrijving van de betekenis van Es, Ich en Überich, zonder dat men daarvoor een moeilijke studie moet doorwerken.

H. v. S.

DE CURSUS

Het cursusjaar 1966/'67 eindigde met het mooiste resultaat van 16 geslaagden. (Twee werden afgewezen.) Bovendien deden 18 1e jaars met goed gevolg hun tentamen. (Twee werden afgewezen.)

Voor de nieuwe cursus is het aantal ingeschrevenen weer groter dan de vorige jaren.

Hulde voor docenten en leiding!

VAN DE PENNINGMEESTER

Op 1 september 1967 begon het nieuwe verenigingsjaar.
Willen s.v.p. alle leden, die dit vergaten, denken aan het gireren van de contributie op giro 53251 van de Amro Bank Amsterdam, bijkantoor v. Woustraat, met op het girostrookje t.b.v. de Ned. Werkgemeenschap v. I.P.
Bij voorbaat hartelijk dank

de penningmeester
J.H. Richard.

ADRESVERANDERINGEN:

Mej. C.C.A. v. Steenes naar Jeane d'Arcklaan 78, Amstelveen
Mej. A.F. de Heer naar Kloosterstraat 215, Doetinchem
Mevr. G. Manussen-v.d. Gerg naar Prins Hendriklaan 5, Zeist
Mej. M. Kelderhuis naar Schippersgracht 16 I, Amsterdam-C.
De Hr. J.A. Delhez naar p/a Mevr. M.J.A. Gronggryp-Delhez, Pauwenlaan
97 Den Haag.

Ware goedheid heeft betrekking op
alle anderen, zonder uitzondering.

Dr. Alexander Müller